

EEDER

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Ekim 2023, Cilt 7, Sayı 2

Atıf/Citation: Doğan, O.; Abalı, İ. (2023). "Karacaoğlan Şiirlerinde Ölüm Psikolojisinin Yansımaları", *Edebî Eleştiri Dergisi*, 7(2), s. 363-383.

Oğuz DOĞAN* İsmail ABALI**

Karacaoğlan Şiirlerinde Ölüm Psikolojisinin Yansımaları***

Reflections Of Death Psychology In Karacaoğlan's Poems

ÖZ

Bu çalışmada, hayatın son geçiş dönemi olan ölüm olgusunun insan psişesinde yaratmış olduğu psikolojik yansımaların Karacaoğlan şiirlerindeki tezahürü ele alınmıştır. Âşık şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olan ve Türk toplumunun ortak düşünce, değer ve duygularını dizelerine nakşeden Karacaoğlan'ın yaşama olan bağlılığı ile ölüm karşısındaki tutumunun doğurduğu paradoksal durumun irdelendiği çalışmada, ölüm psikolojisi Elisabeth Kübler-Ross adlı araştırmacının tespit etmiş olduğu evreler baz alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda Karacaoğlan'ın şiirlerinde ölüm psikolojisi; inkâr ve yalnızlaşma, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme evreleri kapsamında ortaya çıkmaktadır. Şair, ölüme olan tavrını mısraları aracılığıyla ve insan psişesinin bireysel yok oluş karşısındaki kolektif tutumuna paralel olarak dışa vurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ölüm, Ölüm Psikolojisi, Âşık Şiiri, Karacaoğlan

ABSTRACT

In this study, the manifestation of the psychological reflections created in the human psyche by the phenomenon of death, which is the last transition period of life, in Karacaoğlan's poems is discussed. In this study, in which the paradoxical situation caused by Karacaoğlan's devotion to life and his attitude towards death, who is one of the most important representatives of minstrel poetry and who embroidered the common thoughts, values and feelings of Turkish society into his verses, is examined, the psychology of death is examined based on the phases identified by the researcher Elisabeth Kübler-Ross. In this context, the psychology of death in Karacaoğlan's poems; denial and isolation, anger, bargaining, depression and acceptance. The poet expresses his attitude towards death through his lines and in parallel with the collective attitude of the human psyche towards individual annihilation.

Keywords: Death, Psychology of Death, Love Poetry, Karacaoğlan

* Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, oguz.dogan@igdir.edu.tr ORCID: 0000-0002-7752-8378

** Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ismail.abali@igdir.edu.tr ORCID: 0000-0003-2361-039X

*** [Araştırma Makalesi], Geliş Tarihi: 23.08.2023 Kabul Tarihi: 07.10.2023 Yayın Tarihi: 26.10.2023 DOI: 10.31465/eeder.1348760 [Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sunmuşlardır]

Giriş

En az hayatın kendisi kadar sıradan olan, fakat bireysel var oluşu sonlandırması suretiyle yaşamayı anlamsızlaştıran bir fenomen olarak ölüm her bireyin farkında olup mutlak son olarak kabul ettiği, fakat yine de yeni bir başlangıç şeklinde nitelendirmek istediği bir olgudur. Var olmanın doğasına ters bir durum şeklinde algılandığından olsa gerektir ki birey için ölüm, yaşam sonrasında var olması temenni edilen mistik-hayali bir dünyanın kapısıdır. Yani ölüm, var oluşu bir kez tatmış olan ve bunun hazzından vazgeçmeyi dahi düşünemeyecek şekilde gelişmiş insan zihni için mevcudiyetini devam ettirebildiği doğal bir mekanizmadır. Sahip olduğu dünya görüşü ve inanç niteliği gibi etmenlere göre farklı formlar suretinde değişiklik arz etse de insan için ölüm bir yenilenme durumunun ta kendisidir.

Freud'a göre insanı ölüm üzerine düşündüren şey, gerçekleşen her ölüm olayı ya da gizem değil sevilen ve aynı zamanda nefret edilen kişilerin ölümünden doğan duygu karmaşasıdır. Psikolojiyi de doğuran bu durum insanın ölüm hakkında kafa yormasına yol açmıştır. İnsan bu duygu karmaşasından dolayı ölümü kendinden uzak tutamamakta ve ölen kişiden edindiği tecrübelerle ölümü deneyimlemiş olmaktadır. Fakat insan yine de ölümü kabullenmez, çünkü bilinçaltında kendi ölümünü tahayyül dahi edemez. Girişimde bulunsa dahi ölümün karşısında bir izleyici olmaktan öteye gidemez. İnsan, bilinçaltında ölümsüz olduğuna inanmış durumdadır. Bu çelişki ise ölümden sonra yaşam biçimindeki uzlaşma ile çözülmüştür. İnsan ölecektir, fakat öldükten sonra farklı bir surette var olacaktır. Bu da ölümü inkâr etmenin arkaik bir biçimidir (2019: 46).

İnsan her ne kadar bunun farkında olsa da dünya yaşamı var oluşun ta kendisidir. Ölümden sonra daha anlamlı ve haz duyacağı bir âleme ne kadar inanırsa inansın her birey, içinde varlığını sürdürebildiği dünya yaşamının zevkini aynı şekilde hissetmektedir. Bir başka deyişle insan bu dünyadan vazgeçemez. İşte hem ölüm endişesi hem de gerçek yaşamdan vazgeçememe durumunun yarattığı paradoksal ikilem, insan psikolojisinde birtakım psişik ve ruhsal gelişmelere sebebiyet vermektedir. Bu; insanın duygusal dünyasındaki yok olma, acı çekme, sevdiklerinden ayrılma, dünyevi nefisten mahrum olma gibi durumların yarattığı ölüm psikolojisidir.

Ölüm korkusu ya da var oluşu kaybedecek olma durumu, insanda ölümle ilgili birtakım psişik süreçlerin meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır. Genel algıya göre insanın bedeni ve organlarıyla olan ilişkisini sıfırlayan, bu münasebetin kesilmesine neden olan ölüm, yalnızca bununla kalmaz ve bireyin varlığının bütününe yönelik ortaya çıkan bir yok etme hareketi hüviyetine bürünür. Maddi ve manevi varlığının ölümle yok olacağını düşünen insana bu kaygı en az ölüm kadar zarar verir. Ölüm korkusu karşısında sığınacağı hiçbir limanı olmayan insan için hayata dair ne varsa hepsi anlamsız gelir. Böylece bütün var olma durumu çöker ve ölüm düşüncesinin sebep olduğu korkunç boşluk ve karanlığın kasveti insanı sarmaya başlar (Özkan, 2017: 239-240). Hâlbuki Schopenhauer'a göre ölüm korkusu, yaşama iradesini kaybetme endişesinden başka bir şey değildir. Zira var olma iradesini tatmış olan insan için ölüm korkunçtur, fakat ölecek yok olmuş olanlar için hayatın nesnel değeri yoktur. Var olmayanlar için var olmak, tercih edilen bir durum değildir. Düşünüme göre mezardaki ölümlere tekrar diriltilmeyi isteyip istemedikleri sorulsa muhtemelen hepsi bunu reddedecektir. İnsanın yaşama kuvvetli bir şekilde bağlı olması akılsızcadır ve bu, insanın varlığının yaşama iradesine sahip olmasıyla açıklanabilir. Çünkü ölüm, insan için ikinci bir var olmamadır. Doğumundan önce sonsuza yakın bir zaman dilimi süresince var olmayan insan, ölümden sonra da aynı sonsuzluğa gark olacak ve var olmama sürecine kaldığı yerden devam edecektir. İnsanın ölümden sonra var olmama korkusu

taşması anlamsızdır. Çünkü doğmadan önce de aynı sürecin bir parçası halindeydi. Ölüm korkusu aslında insanı yaşarken sarıp sarmalar, öldükten sonra ölüm denen bir şey yoktur (Ökten, 2010: 205-206). Onun için –Dastur’un da ifade ettiği gibi- ölüm bir yüz karası değil insanın var oluşunun zeminidir. Ölümlülük de bir engel değil, insanı var oluşa ulaştıran bir fırsattır. İnsan, doğmadan önce bulunduğu ve öldükten sonra yine gireceği o derin karanlığın yarattığı imkân sayesinde dünyaya ve diğer insanlara açık olabilmektedir. Çünkü ölümlü olmak ve ölebilmek, insana verilmiş bir imkândır. Dolayısıyla ölüm endişesi, yaşam sevinciyle hiçbir şekilde uyumsuz değildir (2019: 55, 58). Bununla beraber Simmel’e göre ölüm, insan hayatını şekillendiren bir olgudur. Hayatta atılan her adım, tüketilen her zaman yalnızca ölüme yaklaşmak değildir, yaşamın bir şekil almasıdır. Bu şekillenme ise ölüme yüz çevirmek demektir; bir başka deyişle iş, eğlence, çalışma ve dinlenme aktivitelerinin tümü ölümden içgüdüsel ve bilinçli olarak bir kaçış anlamına gelmektedir (Ökten, 2010: 221).

İnsanlığın var oluşu kadar eski bir olgu olan ölüm endişesi ve bunun doğurduğu ölüm psikolojisi, yine insan zihninin/psişesinin ürünleri olan sanatsal ve edebî eserlerin içeriğini ve niteliğini derinden etkilemiştir. Ortaya çıkmış birçok edebî üründe ölüm, hissettirdikleri ve düşündürdükleri ile yazarlar/şairler tarafından sık sık eserlerinin başlıca temi olarak tercih edilmiştir. Bu bağlamda Türk kültürünün kadim dönemlerinden günümüze dek varlığını devam ettiren Âşıklık geleneğinde de ölüm, âşıkların çeşitli vesilelerle duygularını ve fikirlerini ortaya koyduğu temlerden biri olagelmiştir.

Artun, âşıkların ölüm temasını geleneğin düşünce ve sanat anlayışı temelinde işlediklerini ifade eder. Ona göre âşıklar, şiirlerinde ölüm üzerine düşünce üretmezler; bu düşünce, dinî ve tasavvufî algılayışın sağladığı ölçüdedir. Ölüm konusunda âşıkların genel itibarıyla uysal, kabullenici ve üzüntülü bir biçime sahip olduğunu belirten araştırmacı, şiirlerde de ölümün, yaşamın kaçınılmaz bir sonu olarak dile getirildiğine değinir. Âşıklar, insanların ölüme hazır olması gerektiği düşüncesini çeşitli göstergelerle ifade etmişlerdir. Buna göre ölüm, ders; mezarlık ise ibrettir (2018: 184-187).

Âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olan Karacaoğlan’ın şiirlerinde de ölümün sıkça işlendiği görülmektedir. Güzelliğin, doğanın ve yaşama sevincinin şairi olarak bilinen âşık, ölümü de aynı üslupla tasvir etmiş ve ölümün getirdiği duygusalılık ile hüznü lirik bir anlatımla işlemiştir. Kimi şiirlerinde ölümün bir gereklilik ve bazen yaşamaktan daha hayırlı olduğu gibi kaderci bir anlayışla dizelerini meydana getirmişse de birçok şiirinde, ölümsüzlük dileğini çeşitli metaforlarla ifade etmiştir (Arı, 2012: 450). Atik’e göre ise Karacaoğlan şiirlerindeki ölüm temi, bu dünyadan kurtuluş değil dünyevi zevklerin sona ermesi olarak yorumlanmalıdır (2016: 72). Yani Er’in ifadesiyle şiirlerindeki odak noktası tamamen bu dünya olan Karacaoğlan, ölümü de dünyevileştirir. Söz konusu temi metafiziksel bir gerilim ekseninde işlemiş ve öte dünya imgesi ölüm konusunun odak noktası olsa da bu durum, Karacaoğlan’ın şiirlerinin belirleyici karakteri değildir. O, ölümü yaşamın dışında kurgulamaz. Ölümü, hayatta yaşanan bir olgu ve bu dünyaya özgü olarak kabul eder. Netice itibarıyla Karacaoğlan, öte dünyadan bu dünyaya bükerek ölümün teolojik-metafiziksel havasını kırmıştır (2020: 191).

Karacaoğlan’ın şiirlerindeki ölüm teminin ele alındığı bu makalede ise önceki çalışmalardan farklı olarak aşğın ölüm karşısında yaşamış olduğu psişik süreçler incelenmektedir. Elisabeth Kübler-Ross’un (2010), ölümüne sayılı günler kalmış hastalar üzerinde yapmış olduğu araştırması neticesinde tespit ettiği psikolojik aşamalar, Karacaoğlan’ın şiirlerine tatbik edilmiş

ve âşığın yaşama sevinciyle yoğrulu dizelerine yansıyan ölüme karşı tutumu söz konusu evreler özelinde okunmaya çalışılmıştır.

Karacaoğlan Şiirlerinde Ölümün Psikolojik Evreleri

1. İnkâr ve Yalnızlaşma

İnsanoğlunun kaçınılmaz sonu olan ölüm, beklenmedik zaman ve olaylarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Olağan bir yazgının sonucu olan ölüm, duyulduğu/hissedildiği an itibarıyla kişileri, ruhsal açıdan çeşitli savunma mekanizmaları geliştirmeye sevk etmektedir. Bu olağan yazgıya boyun eğmek istemeyen bireylerin içgüdüsel davranışlarından biri de şüphesiz ki ölümü inkârdır. Ayrıca kişiler, söz konusu gerçekle yüzleşme konusunda hiçbir şekilde hazırlıklı olmadıklarını, bazı davranış ve sözleriyle dışarıya yansıtmaktadır. Bu yansıtma eğilimi, ölüm kaygısının bilinçaltında kaybolmaya yüz tutmuş şekilde baskılanmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü ölüm kaygısı, ruhun gizli uçurumlarında daima saklanmakta ve maskelenmiş bir şekilde varlığını devam ettirmektedir (Borgna, 2014: 167). Ölecek olma düşüncesinin ürpertisi ve soğukluğuyla karşılaşan bireylerde ölüm kaygısı, gizlendiği yerden çıkararak onları büyük bir sıkıntı buhranına sürüklemektedir. Kübler-Ross, ölümle yüzleşme ya da kesin olarak öleceği fikriyle ilk karşılaşma esnasında tüm bireylerin bunu içgüdüsel olarak ret veya inkâr ettiğini, söz konusu bu durumda bir yanlışlık veya hata olduğuna dair senaryolar geliştirdiğini söylemektedir (2010: 47). Karacaoğlan'ın da dünyalık olandan mahrum kalmamak için ölümü kendisine layık görmediği ve onu inkâr etme eğiliminde olduğu, şiirlerinden anlaşılmaktadır:

“Ay karanlık, azdırmışım yolumu.

Ayaz kesti ayağımı, kolumu.

Ben kendime mehil görmem ölümü,

Bundan sonra sağlığıma güman, hey!” (Cunbur, 1973: 161).

Yukarıdaki dördüklükten anlaşılacağı üzere âşık, ölüm için erken olduğunu ve yaşamaya devam etmesi gerektiğini “*Ben kendime mehil görmem ölümü*” ifadesiyle kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Nitekim hayat, insanlara verebileceği her türlü mutluluğa karşın aynı zamanda kaçınılmaz acılar da getirmektedir. Kişiler, yaşamlarında belli bir acı söz konusu olmadığı zamanlarda bile yaşlılık, hastalık ve ölüm gibi olgularla karşı karşıyadır (Horney, 1980: 259). Karacaoğlan, ruhunun derinliklerinde var olan ölüm kaygısıyla karşılaşınca bu korkusunu hafifletmek için içgüdüsel olarak inkâr etme eğilimi göstermiştir. Ölüm kaygısını inkâr edip bilinçaltına tekrardan itmeye ve onu gölgesinde baskılamaya çalışan Karacaoğlan, “*Bundan sonra sağlığıma güman, hey!*” sözleriyle ruhsal açıdan kendini güvenli bir alana taşımaya çalışmaktadır. Böylesi ifadeler, bir bakıma âşığın bilinçaltının karanlık dehlizlerinde sakladığı ölüm anksiyetisinin şiirdeki karşılığı olarak değerlendirilebilecek durumlardandır.

Şiirleri farklı bir bakış açısıyla okununca Karacaoğlan'ın, ölümü yadsıma eğiliminde olduğu anlaşılacaktır. Bu düşüncenin en bariz işareti de âşığın bilinçaltında ölümsüz olma hissiyatı taşıması ve bunu şiirlerinde yansıma ifadelerle dile getirmesidir. Karacaoğlan'ın taşıdığı duygu “*bilinen gerçeği inkâr edip belirsiz olan birtakım varsayımları gerçekmiş gibi kabul etme*” gibi paradoksal bir duruma karşılık gelmektedir (Özakkaş, 2004: 205). Bu inkâr durumu, aniden olmasa bile zaman içerisinde de gelişebilmektedir. İnsan, sürekli kendi ölümünü tahayyül edemeyeceğinden bir müddet sonra öleceği fikrini yadsımaya başlamakta; böylece reddetme ya da inkâr farklı bir boyut hâlini almaktadır. İnkâr tepkisi, kişilerin uzun süre yaşayacakları zorlu

sürecin daha az psikolojik hasarla atlatılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca kişilerin ruhsal yapılarında sonradan ortaya çıkabilecek daha radikal inkâr ve yadsımalara da tampon olmaktadır (Kübler-Ross, 2010: 48).

“Dilber, at kolların, dola boynuma;
Ölüm endişesi gelmez aynıma,
Bir gece misafir eyle koynuna,
Sabah oldu, deyi kaldırma beni.” (Cunbur, 1973: 10).

“Senin âşıkların gülmez, dediler;
Ağlayıp yaşını silmez, dediler;
Seni bir kez saran ölmez, dediler;
Gerçek mi, efendim, sormaya geldim.” (Cunbur, 1973: 18).

Geçtan; kendini yaşama ve sahip olma eğilimlerinin, birbirine karşıt olduğunu belirtmektedir. Ona göre kişiler, bazen kendini yaşamakta bazen de sahip olma tutkusuna boyun eğmektedir. Bunların, birbirine karşı oranı da oldukça önemlidir. Özellikle sahip olma eğilimi, tutku düzeyine eriştiğinde kişinin aradığı arzular, kişiyi yönetme noktasına gelmektedir (1994: 166). Karacaoğlan’ın Şiirlerine bakıldığında sahip olma eğilim oranının yüksek olduğu görülmektedir. Zira gördüğü her güzele gönül vermesi, “sahip olma eğilimi”nin şekillendirdiğı bir davranış tarzıdır. Gördüğü her güzele gönlünü kaptıran Karacaoğlan’ın, ölümü kabullenmesi bundan ötürü oldukça zordur. Karacaoğlan’a ait olan yukarıdaki her iki dörtlükte de ölümü yadsıma hâlinin farklı boyutlarıyla karşılaşılmaktadır. Âşık, ruhsal açıdan rahatlığa erişme düşüncesiyle farklı eylemlere anlam yüklemeye ve bunlarla ölüm endişesini ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Çünkü ölümün gerçekliğini ciddi manada hissedenden insanın, yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirmesi neredeyse imkânsızdır. Bu gerçek, kişi için bunaltı ve sıkıntı kaynağıdır. Hayatın anlamsızlığı ve belirsizliği karşısında savaş veren bireyin, bu aşamada ölüm gerçeğıyle yüzleşmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü ölüm, anlam yüklenen sürecin son aşamasıdır (Özakkaş, 2004: 265). Karacaoğlan, ölüm kaygısını daima zihninde hazır bulundurmakta ve davranışlarını buna göre şekillendirmektedir. Ölüm kaygısını zihninde hazır bulundurduğunu âşığın “*Ölüm endişesi gelmez aynıma*” ve “*Seni bir kez saran ölmez, dediler*” ifadelerinden anlayabiliriz. Karacaoğlan, bu ifadelerle bilinçaltında taşıdığı ölüm endişesini, bir bakıma günyüzüne çıkarmaktadır. Ölümü bu şekilde bilinçaltına baskılamış olan âşık, bir yönüyle de yaşanması muhtemel zor zamanlara karşı kendini psikolojik olarak hazırlama ve alıştırmaya gayretindedir. Çünkü âşığın böylesi bir yaklaşım geliştirmesi, sonradan ortaya çıkabilecek olası radikal inkâr/yadsıma durumlarını da ruhsal manada yumuşatmaktadır. İleri sürülen bu düşüncüyü güçlendiren nokta ise ozanın, ölümü kabullenme evresinde yazdığı Şiirlerindeki ölüm hissiyatlardır.

Sahip olma eğiliminden bahsederken üzerinde durulması gereken noktalardan biri de içgüdülerdir. Freud, kişilerin davranış ve zihinsel süreçlerini belirleyen iki temel içgüdüye dikkat çekmektedir. Ona göre bunlar “yaşam ve ölüm” içgüdüdür. Yaşam içgüdü, cinsel dürtülere karşılık gelmekte olup kişiyi, yaşam içerisinde üreme ve yaşam sevgisi açısından şekillendirmektedir. Ölüm içgüdü ise kişilerin ölüm ve yok oluş arzuları olarak ifade edilmektedir. Freud, ayrıca yaşam ve ölüm içgüdü arasında var olan çatışmanın, insan davranışlarının temel ikiliğini oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Zira ölüm içgüdü, kendini

genellikle cinsel güdü ile birleşerek ortaya koymaktadır. Bu birleşme, ölüm içgüdüsünün insanı yok etmesine kalkan olmakta veya süreci geciktirmektedir (Horney, 1994: 90). Bu bağlamda Karacaoğlan üzerine araştırma yapanların vurguladığı ve âşığın da şiirlerinde göze çarpan durum, sevgili veya güzellerle ilgili kullanmış olduğu müstehcen ifadelerdir. Âşık, bu konuda oldukça cesur bir tutum sergilemektedir. Karacaoğlan, zaman zaman içsel çatışmalar yaşasa da niyetlerini, isteklerini ve eylemlerini açıkça ifade etmekten kaçınmamaktadır. Cinselliği insan yaşamının doğal bir yönü olarak gören âşık, bu konuda yaşadığı zevki, doğal bir dille şiirlerinde ifade etmektedir (Gökşen ve Doruk, 2020: 155). Fakat çalışma açısından üzerinde durulması gereken odak nokta, Karacaoğlan'ın şiirlerinde cinsel arzularla ölümü bir arada kullanmasıdır. Zira bu durum, Freud'un bahsettiği ölüm içgüdüsünün cinsel güdü ile birleşerek kendini ortaya koymasının bir sonucudur. Aşağıda verilen dörtlüklerde sözü edilen sürecin karşılığı olabilecek kullanımları görmek mümkündür:

“Ferhad, derler, şu dağları delene.
İtibarım yoktur yüze gülene.
Kefen kısmet olmaz güzel sarana,
Meğer dostum çenberine saralar.

Kömür gözlüm, senden ahđım alırım;
Alamazsam, ben bu derdden ölüşüm;
Güzeller içinde arar, bulurum;
Güzeller serveri geysin karalar.” (Cunbur, 1973: 48).

“Karac’oğlan, bu sevdaya doyamam;
Ak gerdanda çift e benler sayamam;
Can tatlıdır, tatlı cana kıyamam;
Meğer, ağu yedireler aş ile.” (Cunbur, 1973: 156).

Dörtlüklerde geçen “*Kefen kısmet olmaz güzel sarana.*”, “*Kömür gözlüm, senden ahđım alırım/ Alamazsam, ben bu derdden ölüşüm.*” ve “*Ak gerdanda çift e benler sayamam/ Can tatlıdır, tatlı cana kıyamam.*” gibi ifadeler; cinsellik ve cinselliğin taşıdığı anlamların sürekli olarak ölüm mevcudiyetini hazır hâle getirdiği gerçeğini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Lacan’a göre, yaşam dürtüsü ile ölüm dürtüsü arasındaki ayırım, dürtünün iki yönünü temsil ettiği süreç doğrudur. Fakat bütün cinsel dürtüler, cinsel dürtülerin bilinçdışında anlamlar seviyesinde ifade bulunduğunun düşünülmesi şartıyla ölümü açığa çıkarmaktadır (2013: 271- 272). Bilindiği üzere Karacaoğlan, cinselliğe toplumun hassasiyetlerini göz ardı etmeden yaklaşmakta ve cinselliği; şeftali, ağaç, dal ve turunç gibi doğanın güzelliklerine, bilinçdışında özel anlamlar yükleyerek dışa vurmaya çalışmaktadır. Onun için sevgili, ulaşılmaz ve düşlenen bir varlık olmaktan ziyade doğa ve insan ilişkileri içinde olan bir gerçekliktir. Âşık, sevgiliyi şiirlerinde yaşamdan ve bu ilişkilerden soyutlamadan vermektedir. Uçarılık, Karacaoğlan’ın duygu dünyasının şiirsel söyleyişine yansıyan en belirgin yönüdür. Bu bağlamda erotizm, şiirine sevmek ve sevişmek olgularıyla yansımaktadır (Gökşen ve Doruk, 2020: 156). Bütün bu açılardan incelendiğinde âşığın cinsel dürtülerini bilinçdışında anlam seviyesine ulaştırdığı görülmektedir. Çünkü ona göre ölümsüzlüğu yakalamak, güzeli sarmayı ve güzelden ahđ almayı gerekli kılmaktadır.

“Karac’oğlan der: Öldüğüm bilsinler,
Toplansınlar, namazımı kılsınlar.

Mezarımı yol üstüne koysunlar.

Geçerken uğrasın yolu kızların.” (Cunbur, 1973: 176).

Kübler-Ross, ölümü inkâr etmenin bir ihtiyaç olduğunu ve kişilerin hem ölümlü olma gerçeği hem de ölümsüz olma hayali arasında gidip geldiğini ileri sürmektedir. Ona göre bireyin kendi ölümünü inkâr etmesinin altındaki temel nedenlerden biri, bilinçaltının kendini ölümsüz hissetmesi gerçeğidir (2010: 50). Söz konusu durum, tarihsel olarak incelendiğinde insanoğlunun, ölümü sürekli inkâr ettiği görülecektir. İnsanoğlu, ölümle her an iç içe olmasına rağmen bu hakikati yok saymakta ve yadsımaktadır. Zira bireyler, ölümü hep kendi dışında bir yerde konumlandırılmaya çalışmakta ve ölümün ona uğramayacağı düşünmesine kapılmaktadır. Hatta bütüncül bir gözle bakıldığında ölümle alakalı tüm ritüeller ve toplumsal kuralların da ölümü yadsıma üzerine kurulduğu anlaşılacaktır. Yaşamın olağan akışı içerisinde gerçekleşen ölümleri, kimse görmek ve kabul etmek istememektedir (Özakkaş, 2004: 266).

Birey, inkâr aşamasından sonra gelen yalnızlaşma sürecinde artık ölümsüzlük arayışına girmektedir (Kübler-Ross, 2010: 54-55). Dünyalık yaşamının son bulacağını düşünen kişiler, bir yandan gidenin yerine konacak kimse olmamasının yarattığı yalnızlığın ve toplumsal statüyü yitirmiş olmanın getirdiği rol yoksunluğunun acısını yaşarken bir yandan da kendini ölümsüzleştirmenin yollarını araştırmaktadır. Bu nedenle böylesi kişilerin zamanla ilişkisi, ölümünden sonrasını da içermektedir (Geçtan, 1994: 162-163). Kişinin bedeni, ruhsal durumdan bağımsız olarak süreklilik içinde “ölümsüzlük” gayesiyle dolmaktadır. Fakat ölümün kaçınılmazlığı anlaşıldığı zaman kişiler, ölümsüzlük imajını yaratacak bazı sembol ve değerlerle içerisine girdikleri çıkmazlara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Kendini sahip olduğu şeylerden oluşan bir bütünlük olarak kabul eden kişiler “*onların yok olmalarıyla*” ölümsüzlüğünü sağlamaya çalışmaktadır (Fromm, 2003: 117). Bu durum, Karacaoğlan’da kendini mezar imgesiyle ortaya koymaktadır. Zira âşık, öldükten sonra mezarının yol üzerinde yapılmasını istemektedir. Bilindiği üzere yol üstünde bulunan alanlar, ister istemez göz önünde olmayı gerektiren yerlerdir. Karacaoğlan, kızların sürekli buradan geçip mezarına uğraması isteğiyle de kendi benliğini ölümsüzleştirmeye çalışmaktadır. Âşık, bu arzusuyla aslında ontolojik kökenli bir edim olan güzellere meftun olma isteğinin sonsuz olmasını da beklemektedir. Karacaoğlan’ın iç dünyasını yansıtan bu dize, bir yönüyle inkâr evresinin tamamlandığı ve yalnızlaşma sürecinin başladığını göstermektedir. Nitekim daha önceki Şiirlerinde “*Ben kendime mehil görmem ölümü*” ve “*Ölüm endişesi gelmez aynıma*” diyen Karacaoğlan’ın süreç içerisinde “*Öldüğüm bilsinler*” ve “*Toplansınlar, namazımı kılsınlar*” noktasına geldiği görülmektedir. Bu istek, dolaylı olarak ölümlü olmayı inkâr etme eğiliminden ileri gelmektedir.

2. Öfke

Ölümün kaçılmaz bir süreç olduğu bilincinde olan bireylerin, ruhsal bütünlüklerini korumaları pek de muhtemel olmayan durumlardandır. Çevresinde gelişen olaylar üzerindeki kontrolü kaybeden kişiler, ölüm kaygısının getirdiği bunaltı ve sıkıntıyla baş başa kalmaktadır. Bütün bu derin ruhsal kırılmaların kökeninde bulunan temel sorun ise kişinin ölümlü olduğunu anlamasıdır. Bu noktada kişilerin, bilinç düzeyine erişmesi gerekmektedir. Kişilerin ölümü bilmesi ve yaşam içinde onu sürekli olarak yadsıması bir yönüyle öfkeye yol açmaktadır. İnkârdan sonraki aşama, ölümün yadsınamaz bir gerçek olduğunun fark edilmesi ve bu şanssızlığa gösterilen öfke süreciyle geçmektedir. Bu evrede “Neden ben?” sorusu etrafındaki hışım, kıskançlık ve küskünlük duyguları egemendir (Kübler-Ross, 2010: 59). Karacaoğlan’ın Şiirlerinde öfke evresi

olarak değerlendirilebilecek aşamalar ve ölümün getirdiği varoluşsal sancılara karşı duyulan ruhsal kırılmalarla da karşılaşmak mümkündür. Âşık, içerisine düştüğü durumu anlamaya çalışan ve yaşanan sürecin kendisi tarafından kabullenilmediğinin hiddetiyle hislerini açıklamaya çalışan bir ruh hâlini şiirlerine yansıtmaktadır:

“Hey, der Karac’oğlan, bana ne oldu?

Azrail geldi de başa devrildi.

Mezarcıma kazma kürek verildi,

Dostum ağlar, düşman güler sabahtan.” (Cunbur, 1973: 118).

Karacaoğlan, yaşadığı varoluşsal sancılar ve öğrendiği ölüm hakikatiyle bilinç seviyesine erişip içerisinde bulunduğu ruhsal şoku açıklama maksadıyla “*Hey, der Karac’oğlan, bana ne oldu?*” şeklindeki soruyla içsel bir muhasebeye girişmektedir. Onu, ölümün soğuk yüzüyle karşılaşmaya kadar inkâr ettiği ve yok saydığı durumlar hazırlıksız yakalamıştır. Âşığın ölüme hazırlıksız yakalanması ve kendinin ölümlü olduğu gerçeğini anlama bilincinde olmaması onu bir öfke girdabının içerisine bırakmıştır. Karacaoğlan, başına gelen bu durumun oluşturduğu şansızlık ortamına dostlarının ağladığını ve düşmanlarının ise güldüğünü belirtmektedir.

Kübler- Ross, ortaya çıkan öfkenin temelinde iki neden olduğunu belirtmektedir. Bunlar, ölecek olmanın gerçekliği ve kıskançlıktır. Bireye öleceği gerçeğini söyleyen kişilerin sıradan ve gündelik hayatına devam edebilmesi fakat bireyin bu son derece olağan işlerden uzak kalması öfkeye neden olmaktadır (2010: 60). Ölümün yok edici ve yutucu baskısı altında kendisiyle baş başa kalan Karacaoğlan, yaşadığı kıskançlıkla ilişkili olarak hislerini şiirinde şu şekilde açığa vurmaktadır:

“Bahçende güller bitmesin

Dalında bülbül ötmesin

Kapından cerrah gitmesin

Sen d’olasın benim gibi” (Öztelli, 1959: 39).

Borgna, depresif bir kaygının ateşiyle yanmanın, insanı öldürdüğüne dikkat çekmektedir. Ona göre bu durum çok acı vericidir, içeriği ölmekten veya ölüme varmaktan ne kadar ayırıcıdır bilinmez ama burada metaforik bir ölüm söz konusudur (2014: 178). Ölüm kaygısıyla maddi varlığını acılar içerisinde sürdürmeye çalışan âşık, gündelik yaşamını sürdüren ve sağlıklı olan kişilere öfke duymakta ve onların da kendisi gibi olmasını istemektedir. Şiirinde bu kişilerin mutsuz/huzursuz bir hayat sürmelerini, ölüm korkusuyla yaşamalarını ve hastalıklarla sürekli olarak hemhal olmalarını arzulamaktadır. Karacaoğlan, diğer insanların da söz konusu trajik akıbeti deneyimlemesini ve yaşadığı bunaltıyla karşılaşmasını beklemektedir. Zira öfke aşamasındaki kişi, baktığı her yerde öfkelenecek bir şey bulabilmektedir. Başkalarının kendisi gibi ölümün eşliğinde olmaması, onun unutulmamak için ayrı çaba sarf etmesini gerektirmektedir. Çünkü birey; kendisinin henüz ölmediğini, yaşıyor olduğunu bu öfke ile insanlara duyurmaya çalışmaktadır (Kübler-Ross, 2010: 61). Karacaoğlan’ın “*Sen d’olasın benim gibi*” ifadesi unutulmama çabasıyla sarf ettiği sözler olarak değerlendirilmelidir. Âşık, ölmediğini duyurmak ve göstermek amacıyla diğer kişilerin de kendisiyle aynı durumu yaşamasını derinden derine arzulamaktadır. Karacaoğlan’da bu arzunun şiddetini artıran gelişme ise ölümün onda tedavi edilemeyecek bir korku yaratmasından ileri gelmektedir (Bauman, 2000: 187).

“Akşam olur, ben yerime yatamam;

Eski derdi yenisine katamam,

Silkinip de gam yükünü atamam,
Ara yerde ölüm olduktan geri.” (Cunbur, 1973: 8).

Öfke aşamasında aktif rol üstlenen etmenlerden biri de yabancılaşmadır. Kişi, yüzleştiği ölüm neticesinde zamanının sınırlılığı ve yaşamının son bulacağı düşüncesiyle anlamlı bir hayat yaşayıp yaşamadığı konusunda kaygılanmaya başlar. Anlamlı bir hayat geçirmediğini düşünen kişi, içten içe kendini suçlamaya girişmektedir. Bunun yanında suçluluk duygusuyla yüzleşmemek için geliştirdiği kaçınma mekanizmalarıyla da yabancılaşma sürecini giderek genişletir (Geçtan, 1994: 160). Şiirlerinden hareketle değerlendirildiğinde Karacaoğlan’ın hayata doyamadığı ve yaşamda sonsuzluğu yakalamaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Yaşlanmanın ve yaşamın sınırlılığını sonradan kavrayan âşığın aklı ve gözü yerine getiremediği arzularındadır. Âşık aşağıdaki dörtlüklerde anlamlı bir hayat yaşamadığını şöyle dile getirmektedir:

“Karac’oğlan der ki: Yaktın yandırdın.

Ecel şerbetini verdin, kandırdın.

Emreyledin, Azrail’i gönderdin.

Hiç de doğmamışa döndürdün beni.” (Cunbur, 1973: 322).

May, C.G. Jung’a atıfta bulunarak bireyin hayatını yaşayamadığı oranda ölümden korktuğunu söylemektedir (1997: 240). Karacaoğlan’ın öfkesinin kaynağı da hayatı anlamlı bir şekilde yaşamadığı düşüncesinden ileri gelmektedir. Bu düşüncesinin karşılığı “*Hiç de doğmamışa döndürdün beni*” ve “*Senden murad alınır mı?*” şeklindeki ifadelerdir. Bütün bu ruhsal kırılmalar âşığı daha fazla öfkelendirmekte ve onu ontolojik bir çatışmanın içerisinde çekmektedir.

Bauman, ölümü düşünmenin, bir yönüyle ölümü baştan reddetme anlamına gelebileceğini söylemektedir. Nitekim ölüm, aklın gücüne pervasızca karşı koymak demektir. Bilindiği üzere aklın gücü, iyi seçim yapmak için bir kılavuzdur; oysa ölümden kaçınma söz konusu değildir. Ölüm utanılacak bir durumdur ve aklın aşağılanmasıdır. Ölüm, akla duyulan güveni ve aklın söz verdiği güvenilirliği çökertmektedir. Ölüm, aklın yalanını yüksek sesle açığa vurmaktır. Aklın sunduğu güvenilirliği içten içe zayıflatan ve sonunda yok eden bir korku salmaktır (2000: 28). Şiirlerinden de anlaşıldığı üzere Karacaoğlan’ın, ölüm gerçeğini kabullenemediği ve ölümsüz olma arzusunu sürekli olarak canlı tutulmaya çalıştığı görülmektedir. Bütün bu süreçlerin işleyişini düzenleyerek savunma mekanizmalarını ortaya çıkaran görüngü ise aklın gücüdür. Fakat ölümün bilinçaltında yoğun bir şekilde baskılanması beraberinde yabancılaşmayı getirmektedir. Karacaoğlan’ın bilinçaltında gizlediği ve kendisiyle yüzleşemediği ölüm gerçeğiyle karşılaşması duyduğu öfkeyi, nevrotik düzeye erdirmiştir. Zira aklın yönlendirmesi onun ölüm hakikati karşısında duyarsızlaşmasına yol açmıştır. “*Buna çare bulunur mu?*” şeklindeki soru, Karacaoğlan’ın akla duyduğu güvenin ve aklın verdiği sözlerin güvenilirliğinin çöküşüne işaret eder niteliktedir. Çünkü akıl, âşığı ölüm konusunda sürekli olarak ötelemiş ve ölüm gerçeğiyle yüzleşmesini geciktirmiştir. Geline aşamada her şeye çare bulan aklın gücü, ölümün hakikati karşısında yenilgiye uğramıştır. Karacaoğlan’ın sorduğu soru, yenilgi sonucu ortaya çıkan öfkenin yol açtığı bir hesaplaşma sürecinin karşılığıdır:

“Yörü, bire yalan dünya,

Senden murad alınır mı?

Pek dolukmuş humar gözler,

Buna çare bulunur mu?” (Cunbur, 1973: 252).

“N`eyleyeyim şu dünyanın ziynetin,
Akıbeti ölüm olduktan kelli
İstemem bahçemde bülbüller ötsün,
Benim gonca gülüm solduktan kelli.” (Öztelli, 1959: 58).

Karacaoğlan'ın, bilinçaltında sürekli olarak taşıdığı ölüm korkusuyla yüzleştiği anlarda karamsarlığa kapıldığı anlaşılmaktadır. Akıbetin ölüm olduğu gerçeği ve kaçınılmazlığı karşısında maddi varlığının yok olacağını düşünmek onu ziyadesiyle rahatsız etmektedir. Ortaya çıkan bu durum, âşığın aklının en büyük yenilgisi olarak da değerlendirilebilecek durumlardandır (Bauman, 2000: 25). Bahsi edilen bu büyük yenilgi, kendini “*İstemem bahçemde bülbüller ötsün / Benim gonca gülüm solduktan kelli*” sözleriyle görünür kılmaktadır. Zira Karacaoğlan, maddi varlığının son bulacağı gerçeği karşısında büyük öfke duymaktadır. Olağan zamanda arzuladığı eylemler artık bilincinde öncelik arz etmemektedir. İşte tam bu aşamada ağır basan içgüdü ise ölümdür. Âşığın, ölüm içgüdüsünden ötürü yaşamdan bir beklentisi kalmamıştır. Bunu da iç sesinin karşılığı olan “*N`eyleyeyim şu dünyanın ziynetin*” ifadesiyle dış dünyaya sızdırmaktadır. Bilinçaltında baskılanan ölüm içgüdüsü, âşığın yukarıdaki dörtlüğünden hareketle artık yadsınamaz bir tehdit hâlini almıştır. Karacaoğlan'ın ölümün yutuculuğu, eziciliği ve yok ediciliğine dair hissettiği korku; öfke şeklinde kendini göstermektedir. Bu öfke krizleri ayrıca âşığın zayıflık göstermesine ve kontrolünü kaybetmesine sebebiyet vermektedir. Söz konusu bütün bu psikolojik yansımaların izlerini, ona ait şiirlerde görmek mümkündür.

3. Pazarlık

Geçirdiği inkâr ve öfke aşamalarından sonra bilinç yitimine uğrayan kişi, ölümü artık içselleştirme ve kabul etme sürecine yaklaşmaktadır. Kişilerin pazarlık evresi, ölüm hakikatini tanıdık kılma eğilimiyle şekil almaya başlar. Zira birey, bu evrede ruhsal sancılarını dindirip nihayete doğru giden süreci erteleme isteğindedir. Bu isteğini de çeşitli şekillerde dışarıya yansıtmaktadır. Kübler- Ross'a göre pazarlık aşaması, oldukça yaygın olmakla birlikte bireye kısa süreliğine fayda sağlayabilmektedir. Öleceği haberini ilk etapta inkâr edip tanrıya öfkelenen fakat bu gerçekten kaçılmayacağını anlayan bireyin tanrıyla pazarlığa girişmesi son derece olağandır. Bu aynı zamanda bir ertelemedir (2010: 89). Karacaoğlan'ın şiirlerinde pazarlık evresine karşılık gelecek kullanımları da görmek mümkündür. Hatta ölüm gerçeğiyle uzlaşmayan âşığın bazı şiirlerinde ölümle açık bir şekilde pazarlık ettiği de görülmektedir.

Psikolojik düzlemde bakıldığında bazı insanların, yaşamlarını bir an önce bitirme ve ölüme ulaşmak istercesine tüketme eğiliminde oldukları görülmektedir. İçinde buldukları anı yaşayamayan ve yaşama etkin bir biçimde katılamayan bu gibi kişilerin temel psikolojik özelliği, ölüm korkularının oldukça yüksek olmasıdır (Geçtan, 1994: 165). Aloğlu'na göre Karacaoğlan için güzelin, gelin ya da kız olmasının pek önemi bulunmamaktadır. Onun için tek belirgin özellik, kadının “*güzel olması*”dır. Bu vesileyle âşık, çevresindeki bütün güzellere ilgi duymaktadır. Gördüğü güzellerin kiminin boyu, kiminin huyu, kiminin beli ya da yürüyüşü, yanakları, benleri, saçları göğsü vs. gibi unsurlar Karacaoğlan'ın ilgisini çekmektedir (2002: 119). Bu açıdan bakıldığında Karacaoğlan'ın güzellere olan yaklaşımı, bir an önce ilişkileri tüketme üzerinedir. Âşık, bir güzele gönül verip onunla ömür sürmekten ziyade her gördüğü güzeli elde etme amacındadır. Bu durum, onun yaşama etkin bir şekilde katılamadığını gösteren ruh hâline işaret etmektedir. Daha önceden de belirtildiği üzere söz konusu kişilerin bu şekilde hareket etmelerini

sağlayan durum, bilinçaltında var olan ölüm kaygısıdır. Karacaoğlan'ın, Şiirlerinde ölümle pazarlığa oturması ve onu ötelemeye çalışması “güzel(ler)i” tkietme eğiliminin bir sonucudur:

“lm ardıma düşüp de yorulma
Var git ölüm bir zaman da gene gel
Akıbet alırsın komazsın beni
Var git ölüm bir zaman da gene gel

Şöyle bir vakitler yiyip içerken
Yiyip içip yaylalarda gezerken
Gene mi geldin ben senden kaçarken
Var git ölüm bir zaman da gene gel

Karac'oğlan der ki derdim pek beter
Bahçede bülbüller Őakıyıp ter
Anayı atayı dn aldın yeter
Var git ölüm bir zaman da gene gel.” (ztelli, 1959: 22).

Ölüm gerçeğiyle yüzleşen kişinin inkâr ve öfkesi, bu aşamada artık işlev görmemektedir. Zira lm, artık değişmez tek gerçek olma noktasına ulaşarak kapının eşiğinde beklemektedir. lm bu kadar yakınında hissetmek, kişiyi sürekli olarak sorgulamalar çıkmasına düşürmektedir. Durum böyle olunca kişide bunaltı ve huzursuzluk artmaya başlar. Kişinin ölüme karşı hissettiği çaresizlik karşısında anksiyete de ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu kişinin bunaltı hissetmesi, ölümün hl ortalıkta olmadığına işaret etmektedir. Nitekim bunaltı, ölümü öldüren Őeydir. Bunaltı bir bakıma varlığın ve canlılığın alametidir. İnsanın en büyük ceennemi, hiçlik ve yokluktur; var olamamaktır. Varlığı hissetmenin bedeli ise bunaltıdır. Bu aşamada birey ya sanal bir dünyada ölümü yadsıyarak varlığını sürdürmekte ya da ölümle yüzleşerek varoluşunu bir başka bağlamda değerlendirmektedir (zakkaş, 2004: 266-267). Dünyalık olandan kopma aşamasında zorluk yaşayan ve bunlardan vazgeçmek istemeyen Karacaoğlan, bu aşamada ölümü erteleme gayesi taşımaktadır. Bir erteleme denemesi olan pazarlık, iyi davranış için ödül içermekte ve bireyin kendisinin belirlediği bir tarihi de ihtiva etmektedir. Bu tarih herhangi bir Őeyin “son” defa yapılmasıdır (Kübler-Ross, 2010: 90).

“Karac'oğlan derler benim adıma
Körpe gelir benim her dem ydıma
Hda'm ben dahi erem muradıma
Zaman ver hey güzel Allah zaman ver !” (ztelli, 1959: 95).

“Karac'oğlan der ki: Yakıp yandırma,
Şu gönlümü engin gle kondurma,
Azrail gönderip canım aldırma,
Sevdiğime canım aldır, Yaradan.” (Cunbur, 1973: 142).

Pazarlık için verilen sözler, suçluluk duygusuyla ilişkilidir. Sözgelimi ömrünü din yoluna harcamaya söz veren bir bireyin, ömrü boyunca ibadethanelerden ya da ibadetten uzak durduğu sonucu çıkarılabilir (Kübler-Ross, 2010: 91). Scarre, lme sürecinde olan insanın hl yapacak birçok Őeyi olduğuna dikkat çekmektedir. Bu işlerin niteliği, bazılarının daha önceden yapılmamış bazılarının da tamamlanamamış olmasıdır. Örneğin ölmekte olan bir kadın, bu süreçte kendisiyle,

komşularıyla veya tanrıyla barışmak isteyebilmektedir (2015: 214-215). Karacaoğlan aşağıdaki dizelerde yaratıcıya yalvararak ondan adeta ömür dilemektedir. Bu erteleme denemesiyle âşık, hayatta gerçekleştiremediği şeylerden ötürü duyduğu pişmanlık duygusunu gidermeyi amaçlamaktadır:

“Ömrüm uzun eyle, ey Bari Hüda,
Hamd ü sena, şükür etmek isterim,
Çalışıp, kazanıp nefis taamlar
Dişlerim var iken yemek isterim.

Bir küheylân at ver, istemem eşek
Üstü kaplan postu, tek olsun öşek
Kuş tüyünden yastık, yumuşak döşek
Keçeler içinde yatmak isterim

Bir güzel isterim, ahû bakışlı
Gerdanı bir karış benli, nakışlı
İnci dişli olsun, hem kara kaşlı
Boynuna sarılıp yatmak isterim.” (Cunbur, 1973: 331).

Çalışma kapsamında üç dörtlüğüne yer verilen şiirin tamamına bakıldığında, âşığın dünyalık zamanda yaşayamadığı ve eksik kaldığını düşündüğü işleri sıraladığı anlaşılmaktadır. Bu arada daha önceden de değinildiği üzere Karacaoğlan’ın, anı yaşamaktan ziyade ölüm kaygısının şekillendirdiği davranışlardan ötürü sahip olma eğilimiyle hareket ettiği bilinmektedir. Onun yaşama etkin bir şekilde katılamamasının önündeki en büyük engelin ölüm kaygısı olduğunu gösteren yansıma ifadeler ise yukarıda verilen dizelerde gizlidir. Çünkü Karacaoğlan’ın ölmeden önce yerine getirmek istediği şeylerden biri de özelliklerini sıraladığı bir güzele sarılıp uyuma arzusudur. Bu isteğin derinliklerinde, âşığın yaşamı boyunca peşinden koştuğu ülküsünü henüz gerçekleştirilememesi yatmaktadır. Ayrıca şiirde yaratıcıya yalvaran ve ondan ömrünün uzun olmasını isteyen Karacaoğlan’ın, yaşama tam anlamıyla katılamadığı sonucunu da isteğinde bulunduğu işlerden çıkarmak mümkündür. Verilen dizeden çıkarılabilecek bir diğer ruhsal çıkarım ise Karacaoğlan’ın hissettiği suçluluk duygusudur. Yaşamı boyunca dünyalık olanın peşinde diyar diyar gezen âşığın, yaratıcıya ve manevi değerlere yönelmek için ayrıca uzun ömür talebinde bulunduğu görülmektedir.

4. Depresyon

Ölümcül hasta, engellenemez sonu inkâr edemediği ve iyice zayıf düştüğü bir anda artık dünyaya umutlu ve gülen gözlerle bakamaz hâle gelir. Duygusuzluğun, metanetin ya da öfkenin yerini büyük bir kayıp duygusu alır. Hasta, kendisini var eden maddi ve manevi unsurlarının artık bulunmadığını düşünebilir (Kübler-Ross, 2010: 93). Karacaoğlan’a ait bazı dörtlüklerde depresyon aşamasına karşılık gelebilecek ifadelerle karşılaşmak mümkündür. Bu aşamada âşığın, yaşamı boyunca önem verdiği ve peşinden koştuğu olgulardan uzak durmaya çalıştığı anlaşılmaktadır:

“Kır atın üstünde kaldı postumuz
İkrarından döndü m’ola dostumuz?
Yarın kara toprak örter üstümüz,
Çürütür, ha benli dilber, geri dur.” (Cunbur, 1973: 6).

“Güzel oldum diye yukarı bakma,
Kanlarım kurudup yüreğim yakma,
Hatırlar incidip gönüller yıkma,
Bu yalan dünyanın sonu ölümdür.” (Cunbur, 1973: 43).

Âşığın gelinen aşamada artık umudunu kaybettiği, mutlu olmadığı ve kendini var eden unsurlara artık ilgi duymadığı ortadadır. Bu kayıp duygusunun ifade figürleri ise “*Kır atın üstünde kaldı postumuz*” ve “*Bu yalan dünyanın sonu ölümdür*” şeklindeki dizelerdir. Yaşamayı seven ve sürekli güzel olanın peşinde koşan Karacaoğlan’ın değişen ve dönüşen ruh hâlinin göstergesi yukarıdaki dörtlüklerdir. Çünkü bu ifadelere bakıldığında âşığın artık umudunun kalmadığı ve yaşama isteğinin söndüğü anlaşılmaktadır. Nitekim “inkâr” aşamasında ölümlü aklına getirmeyen, “öfke” evresinde ecel şerbetiyle kandırıldığını söyleyen ve “pazarlık” evresinde yaratıcıdan zaman isteyerek ölümlü ertelemeye çalışan Karacaoğlan’ın “depresyon” evresinde büyük bir kayıp duygusu yaşadığı görölmektedir.

Bireyi zamanın olağan akışından çıkaran birçok deneyim bulunmasına rağmen ölümlü görümlü, bilinci her daim meşgul etmektedir (May, 1997: 249). Ölmek üzere olan bireyin sahip olduğu stres, hazırlayıcı bir üzümlü duygusundan ileri gelir ve kişinin bu dünyadan ayrılışına zemin hazırlar (Kübler-Ross, 2010: 94). Özellikle ölümlü depresyonunda olan kişinin gülmesi veya günlük hayattaki sıradan depresyonda olduğu gibi rahatlaması pek mümkün değildir. Bu depresyonda bireyin rahatlaması ancak ölümlüyle ilgili bir şeyler paylaşabildiğinde mümkün hâle gelmektedir. Duygularını ifade edebilen bireyler, ölümlü daha kolay kabullenebilmektedir (Kübler-Ross, 2010: 95). Ölümlü temini işlediği şiirlerine bakıldığında Karacaoğlan’ın, ölümlü ve sonrasını yaşarmışçasına betimlediği görölmektedir. Âşığın ölümlü etrafıca ve ayrıntılı bir şekilde işlemesi, depresyon evresindeki bir kişinin ruhsal açıdan rahatlama isteğisiyle benzerlik göstermektedir:

“Felek bana hançerini haşladı,
Göz göz oldu yarelerim işledi.
Hocam geldi, Yasinler’den başladı.
Baktım, sağ yanıma imam da geldi.

Karac’oğlan der ki: Bu mudur huyum?
Çekildi berhanem, gam yüklü tayım;
Deşildi kabirim, ıladı suyum;
Çırpına çırpına sunam da geldi.” (Cunbur, 1973: 117).

Aralıksız ölümlü endişesi taşıyan insanlar bir yandan da çektikleri acıdan ötürü gizli bir ölümlü isteği duymaktadır. Böylesi kişilerin ölümlü endişesi, ölümlü isteğisiyle birleştiği zaman yakın tehlikeler karşısında duyduğu şiddetli bir korku şeklinde ortaya çıkmaktadır (Horney,1980: 54). Şiirlerindeki ifadelerinden hareketle ölümlü, Karacaoğlan’ın bilincini, varlığıyla sürekli olarak meşgul eden önemli bir görümlü olarak belirlemektedir. Ölümlü kaçınılmaz ve ertelenemez gerçekliğini kavrayan âşığın hissettiği kaygı ve korku, depresyon evresinde hissettiği obsesyonu artıran bir hâl almıştır. Zira aşağıda verilen dörtlüğe bakıldığında âşığın hem ölümlü endişesi taşıdığı hem de çektiği acıdan ötürü “*Bir acısız ölümlü de yok*” diyerek gizli bir ölümlü isteği de duyduğu görölmektedir.

“Dünya Karac’oğlan fani

Toprak emer tatlı canı

Hastalandım ilaç hani

Bir acısız ölüm de yok.” (Öztelli, 1959: 49).

Fromm’a göre yaşamı sahip olunacak bir mal gibi gören insanın ölümden korkmasını, akıldışı bir davranış olarak nitelememek gerekmektedir. Kişiler için duyulan korku; ölümden değil sahip olunan şeyleri, bedeni, malı, mülkü, benliği yitirmekten dolayıdır ve hiçbir şeye sahip olunamayacak bir uçuruma, yok olmaya sürüklenmekten kaynaklanmaktadır. (2003: 172). Yukarıdaki dizelerde ölüm stresi yaşadığı düşünülen Karacaoğlan’ın “*Toprak emer tatlı canı*” sözü, sahip olduğu bedeni ve benliğini yitirmesi korkusundan ileri gelmektedir. Âşık, dünyanın fani olduğunu belirtmesine rağmen varlığının toprakta yok olmasını da içselleştirememektedir. Çünkü ölüm, bir yönüyle de âşığı bir bilinmezliğin içerisine çekmektedir. Bu bilinmezlik ve belirsizlik, Karacaoğlan’ın benliği için en büyük tehdittir. İşte tam bu aşamada benlik, gerçekleşecek olan olaylar üzerinde denetim kuramadığı için depresyon evresinde büyük bir kayıp hissine kapılmaktadır.

İnsanoğlu, hayattaki yalnızlığını yadsımak düşüncesiyle çevresinde hep eş, dost, arkadaş ve sevgililer oluşturmaktadır. Kişinin girişmiş olduğu bütün bu faaliyet ve çalışmalar, ruhunun derinliklerindeki yalnızlığını kapatmaya yönelik alınan tedbirlerdir. Nihayetinde kişiler, günü geldiğinde yaşayacağı bir travmayla yani çevresinde çok iyi tanıdığını düşündüğü insanların duygusal olarak ona uzaklaşmasıyla karşılaştığında gerçeği biraz daha yakından idrak edecektir. Geline bu süreçte acıyı da çaresizliği de gerçek manada artık o kişi hissetmektedir. Çünkü ölüm, kapıya gelmiş olup onu beklemektedir. En yakın bildikleri dahi, onu ölüme uğurlamak için gelmişlerdir. Kimse onun yerine ölmemektedir (Özakkaş, 2004: 273). Ölüm süreci geldiğinde kendi varlığıyla baş başa kalan kişilerin yaşadığı ruhsal kırılmalar onları büyük bir depresyonun içerisine sokmaktadır. Yaşadığı sıkıntı ve deneyimlediği boşa düşme hâli, kişiyi içten içe güçsüzleştirmeye başlamaktadır.

“Üryan geldim gene üryan giderim

Ölmemeğe elde fermanım mı var

Ezrail gelmiş te can talep eyler

Benim can vermeğe dermanım mı var?” (Öztelli, 1959: 93).

Ölüm yaklaştığında birey, bağlı olduğu herkes tarafından terk edildiği hissine kapılabilmektedir. Bu kişi, etrafındakiler için hiçbir önem taşımadığını düşündüğünde yalnızlığı deneyimlemiş olur (Borgna, 2014: 181). Karacaoğlan’ın “*Üryan geldim gene üryan giderim*” sözü, yaşadığı düş kırıklığı ve deneyimlediği boşluğa düşme duygusunun yansımasıdır. Ona bu duyguları yaşatan kişiler ise çevresinde bulunan insanlardır. Çevresinde bulunan ve kendisi için anlam ifade eden kişilerin uğrattığı hayal kırıklığı, onu dünyada yalnız olduğu hakikatiyle yüz yüze getirmiştir. Yalnızlığın acısını derinden deneyimlemeye başlayan Karacaoğlan, hissizleşmesini “*Ezrail gelmiş te can talep eyler/Benim can vermeğe dermanım mı var?*” sözleriyle ifade etmeye çalışmaktadır. Bu ifadeler bir yönüyle âşığın yaşadığı büyük umutsuzluğu da yansıtmaktadır. Ölüm korkusunu yenmek için çevresinde insan biriktiren âşık, yaşadığı acı tecrübelerden sonra artık eski sosyal yapısını terk etmeye ve insanlardan kaçma eğilimi göstermeye başlamıştır. Karacaoğlan’ın deneyimlediği sosyal yalıtım süreci “*üryan*” nitelemesiyle gelinen seviyeye işaret etmektedir.

5. Kabullenme

Ölüm, beraberinde getirdiği baskı ve bunalıyla kişiyi sosyal yaşamın dışına atmaktadır. Kişiler, ulaŐtikları son aşamada yok oluşun kaÇınılmaz çaresizliğini de yaşamaya başlamaktadır. Bahsi geçen akıbeta uğrayan kişi, artık “itilmiş bir birey” konumuna gelmektedir. Yok oluş ve psikolojik tükenme hâli artık kişinin ruhsal bütünlüğünü de yavaş yavaş ortadan kaldırmaktadır. KaÇınılmaz sona doğru gidilirken yapılması gereken “son Şeyler”in yerine getirilmesine gayret edilmektedir. Nitekim insanı, ölüm konusunda diğer canlılardan ayıran özellik, öleceğini bilmesi ve bunu önceden algılayabilmesidir. İŞte tam bu aşamada kişi, zaman bilincini kullanarak hayatını kontrol edip planlayabilmektedir (May, 1997: 239). Bireyin ölümden önceki son evresi, kabullenme aşamasıdır. Bu aşamada öfke ve bunalım bulunmamaktadır. Birey, kendisi gibi bir akıbeti olmayan kişilere de artık öfkeli değildir. Bu, hazin sonun sessiz bir bekleyiŐidir (Kübler-Ross, 2010: 119). Zira bu süreçte ölmekte olan kişinin benzersiz ve anlatılmaz yalnızlığı, arzulanen ve aranan ölüm meselesi de devrededir (Borgna, 2014: 169). lm kabul aşaması Karacaoğlan’ın zihinsel açıdan geldiği noktayı da göstermektedir. nk kendisi yaşadığı kabul evresini “*Azrail göğsümde, canım hay hayda*” ifadesiyle aktarmaya çalışmaktadır:

“Yri görse idim haftada, ayda;
Sevip ayrılmaktan ne buldum fayda?
Azrail göğsümde, canım hay hayda;
Ciğerimin baŐı yaralandı, gel.

Kara’oğlan der ki: Başa yazıldı;
Didem yaŐı Ceyhun oldu, szld;
Kefenim biildi, kabrim kazıldı;
Mezarımın st karalandı, gel.” (Cunbur, 1973: 46).

Kabullenme evresinin insan psikolojisi üzerindeki en belirgin yansıması olan hazin sonu bekleyiş süreci, aŐıđın “*Kefenim biildi, kabrim kazıldı*” dizesindeki hissiyatlarıyla kendini göstermektedir. Nihayetinde aÇık, artık hazin sonu beklemektedir. Karacaoğlan’ın kabullenme evresindeki dizelerinde farklı piŐmanlıklarının da dile getirildiği grlmektedir. AÇık, ilk dörtlükte kendisine “*Sevip ayrılmaktan ne buldum fayda?*” sorusunu yöneltmektedir. Söz konusu bu içsel hesaplaşma, ruhsal karşılığı olan yansıma bir ifade olarak değerlendirilmelidir. Bilindiği üzere çoğu kimse, diğer insanlara ve onların sevgisine “sahip olma” eğilimi taşımaktadır. Oysa iliŐki veya sevgi, nesne olmaktan ziyade yaŐayan bir sürece karşılık gelmektedir. Bundan dolayıdır ki sevgi; beraberliği, yaşama katılabilmeyi ve canlılığı arttırabilmeyi içermektedir. Sevgiye sahip olabileceği umudunu taşıyan insan, ona sahip olduğunu sandığı anda boşluğa düŐmekte ve tekrardan sahip olabileceği yeni Şeyler aramaktadır. Bu kişiler, yaŐayan süreçlere sahip olmak istemenin o süreci yok ettiğini göremediği için durum böylece sürüp gitmektedir. Bu durumla alakalı olarak Geçtan, dünyada “yaŐayanlar ve yaşayanları seyrederek eleŐtirenler” olmak üzere iki tür insan olduğunu söylemektedir. Ona göre seyretmek, ölümü; katılmak ise yaşamı simgelemektedir. Bu bağlamda yaŐamak, kendisi olabilmeyi ve yaşama etkin bir biçimde katılabilmeyi gerekli kılmaktadır (1994: 167-168). Elindeki saziyla diyar diyar dolaŐan aŐıđın arzusu, isteğinde ve arayışında olduğu herhangi bir güzele meftun olmaktır. Ona göre bu güzelin kim olduğunun bir önemi bulunmamaktadır. Bu düşünce yapısıyla kadınlara yaklaŐan Karacaoğlan’ın belirgin bir Şekilde “sahip olma eğilimi”nin etkisiyle eylemlerine yön verdiği

anlaşılmaktadır. O, sürekli olarak sevgiye/sevgiliye sahip olma gayesinde olmuştur. Durum böyle olunca da âşık, herhangi bir güzele sahip olduğunu düşündüğü anda hayal kırıklığı yaşamaya başlamaktadır. Bu durumdan hareketle Karacaoğlan'ın yaşayanları seyrettiğini ve yaşama tamamen katılmadığını belirtmek mümkündür.

Kabullenme evresinde birey, yeni doğan bebeğin uykusuna benzer bir şekilde sürekli uyuma ihtiyacı hissetmektedir. Bu uyku, uzun bir yolculuk öncesindeki son dinlenme aşamasıdır. Kabullenme, mutlu bir aşama değil hissizleşme aşamasıdır (Kübler-Ross, 2010: 120). Beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan ölüme karşı geliştirilen çeşitli savunma mekanizmaları yerini kabullenmeye bırakmaktadır. Kişiyi hissizleştiren etmen de hakikati artık yadsıyamamasıdır. Zira ölüm gerçeği de dâhil olmak üzere bilmek, muktedir olmaktır; kendini anlamak ise basit bir aydınlanma anıdır (Tura, 2010: 49). Karacaoğlan'ın şiirlerine geniş bir perspektifle bakıldığında ölüme olan bakış açısında zamanla değişim olduğu tespit edilecektir. Özellikle ölümü kabullendiği ve artık onun gerçekliğine boyun ettiği şiirlerinde düşüncelerini, isteklerini ve arzularını daha ayrıntılı bir şekilde anlamaya çalıştığı görülmektedir. Zira âşık, artık verdiği tepkileri ve gerçekleştirdiği eylemleri bilinç düzeyinde karşılamaya başlamıştır. Durum böyle olunca Karacaoğlan'ın ölüm konusunda tümünden bir teslimiyet içerisinde olduğu ve ölüm kaygısı neticesinde geliştirdiği savunma mekanizmalarını ortadan kaldırdığı görülmektedir. Aşağıdaki şiirde Karacaoğlan, ölümün getireceği aşamaları ve nihayetinde uğrayacağı akıbeti, hissiz bir şekilde betimlemektedir:

“Yer üstünde yeşil yaprak
Yer altında kefen yırtmak
Yastığımız kara toprak
O da bizi atar bir gün

Bindirirler cansız ata
İndirirler tuta tuta
Var dünyadan yol ahrete
Coşkun gider salın bir gün

Karac'oğlan der naşıma
Çok işler geldi başıma
Mezarımın baş taşına
Baykuş konar öter bir gün.” (Öztelli, 1959: 87).

Bunun dışında, ölümü kabullendikten sonra gidilecek yerin bilinmezliğine kendini hazırlamak da oldukça önemlidir. Çünkü ölümü beklemek, yaşamı beklemektir. Bu bekleyiş, yeni bir yaşam biçimine kendini hazırlamaktır (Borgna, 2014: 179). Beklenen bu yeni yaşamı daha önceleri deneyimleyen kimse olmadığı için bireylerin içerisinde yeniden bir huzursuzluk meydana gelebilmektedir. Ortaya çıkan bu huzursuzluğu sona erdiren görüngü ise dinî inançlardır. Jung, yaşamın her aşamasında ileriye doğru bakabilmenin ve özellikle dinî inanca sahip olmanın bu evrede çok önemli bir işlev gördüğünü belirtmektedir. Nitekim ona göre dinî inançlar, insanlara ölümünden sonra yaşam ve ideal edinebilecek daha büyük bir şey sunmaktadır. Bu inançlar, insanlara güven ve emniyet hissi vermektedir. Ruhsal esenliğin temelini de söz konusu inançlar

oluşturmaktadır (Snowden, 2013: 117). Bahsedilen süreçlerin ruhsal yansımalarını Karacaoğlan'ın aşağıdaki dörtlüklerinde görmek mümkündür.

“Karac’oğlan der ki nice olur halim Kavlim doğru benim demedim yalan
Gün geçtikçe artmaktadır vebalim Garip candan geri nem var ki kalan
Az yaşa uz yaşa âhırı ölüm Bir avuç topraktır yüzüme dolan
Âhirete kar götür îman Murada yeltenip ermeysiye.” (Öztelli, 1959: 29).

“Üç günlük fani dünyada “Karac’oğlan der ki yazsam bir satır
Ölmeden gülen öğünsün Kadir Mevla’m işimizi sen bitir
Beş vaktini de kazaya Kısmet nerde ise çeker iletir
“Komayıp kılan öğünsün.”(Öztelli, 1959: 89). Kimse bilmez nerde ölümüz.” (Öztelli, 1959: 108)

“Karac’oğlan hata çıkmaz dilimden.

Kocadım da hayır gelmez elimden.

Kadir Mevla’m, asla geçmez kulundan;

Deli gönül, ah çekip de ağlama.” (Cunbur, 1973: 328).

Yukarıda da belirtildiği üzere Karacaoğlan, kabullenme evresinde tam bir teslimiyet içerisinde. Hatta şiirlerinde dinî konuları pek işlemeyen âşığın, bazı dönemlerde yaratıcıya sorgusuz bir şekilde varlığını teslim ettiği görülmektedir. Dörtlüklerde dünyanın geçiciliğine sıklıkla gönderme yapan Karacaoğlan, dinî inançlarla kendisini ruhsal açıdan bir esenliğe taşıma gayesinde. Ölümün belirsizliğini ve kendisini bekleyen bilinmez akıbeti yumuşatmayı temsil eden “*Âhirete kar götür îman*” şeklindeki ifade de bu düşüncelerin bir karşılığıdır. Bu söz, âşığın yaşadığı kabullenme süreciyle olan ilişkisini de ortaya koymaktadır. Karacaoğlan, böylece kaderini değiştirmeye ve gideceği yeni yere hazırlık yapma gayretindedir. Nitekim ölüm, fiziksel açıdan kişiyi tahrip etse de düşünsel anlamda onu, kendi otantik varlığı üzerinde düşünmeye sevk etmekte ve kendisini korumasını sağlamaktadır (Korkmaz, 2004: 36). Karacaoğlan, “*Beş vaktini de kazaya/ Komayıp kılan öğünsün*” ve “*Kocadım da hayır gelmez elimden*” diyen iç sesinin yansımasıyla kendi otantik varlığını düşünme sürecine giriştiğini göstermektedir. Ayrıca dizede, ölümün insan bilincindeki izdüşümü “*Yakasız gömleğe sarılır bir gün*” şeklindeki söz ile kendini göstermektedir. Ölüm düşüncesini kabul etme âşığın bir bakıma dünyalık olan olgulara karşı bakış açısını da şekillendirmiştir. Zira dünyanın güzelliklerinden ve nimetlerinden kendini alamayan Karacaoğlan’ı “*Az yaşa uz yaşa âhırı ölüm*” ve “*İğneden ipliğe sorulur bir gün*” deme noktasına getiren mutlak ölüm düşüncesidir:

“Karşiki dağlar da karlı dağ olsa,

Çevre yanı mor sünbüllü bağ olsa,

Ağa olsa, paşa olsa, beğ olsa;

Yakasız gömleğe sarılır bir gün.” (Cunbur, 1973: 336).

Kabullenme evresinde hayatta kalmak ya da ölümü kandırmak için verilen bütün çabalar, kesin bir şekilde sonuçsuz kalmaktadır. Zira ölümle karşı karşıya kaldıklarında bütün insanlar eşitlenmektedir. Ölüm, yaşam içerisindeki her meslek ve konumdaki insana gelmektedir. Bu gerçeği hiç kimsenin reddetme şansı bulunmamaktadır. Böylesi bir ayrıcalıksız, acımasız yazgının neden olduğu körlük; iradeyi altüst etmekte ve duyguları dondurmaktadır. Kişiden geriye kalan, yalnızca acı verici bir korku ve boyun eğmiş bir kederdir (Bauman, 2000: 129).

Ölüm hakikatine karşı koyamayan Karacaoğlan, “*Karşiki dağlar da karlı dağ olsa/ Çevre yanı mor sünbüllü bağ olsa*” diyerek insanlığın ortak kaygısına boyun eğdiğini belirtmektedir. Bu teslimiyetini ve kabullenişini de “*Ağa olsa, paşa olsa, beğ olsa/Yakasız gömleğe sarılır bir gün*” şeklinde haykırarak insanlara kendini açıklamaktadır. Bunun yanında ölümün, bütün insanları eşitlediği gerçeği de âşığın ifadesiyle kendini yeniden hatırlatmaktadır.

“Bu dünyada, adam oğluyum, dersin;

Helali, haramı durmayıp yersin.

Yeme el malını, er geç verirsin;

İğneden ipliğe sorulur bir gün.” (Cunbur, 1973: 336).

Çeşitli anlatılara göre ölüm, ilk insana verilen cezanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim Tanrı, bilgi ağacının meyvesini yiyen Âdem’e “*Sen şüphesiz öleceksin*” der. Başka bir ifadeyle bilincin son dehşeti, insanın kendi ölümünün bilgisine sahip olmasıdır. Bu durum da ölümün, insanoğlunun tuhaf ve en büyük kaygısı olmasını sağlamaktadır (Becker, 2013: 112-113). Karacaoğlan, “*Bu dünyada, adam oğluyum, dersin*” diyerek yukarıda anlatılan gerçekliğe işaret etmektedir. İnsanoğlunun ölümlü olduğunu kabul eden âşık, ilk günahın işlenmesi neticesinde ceza olarak verilen ölüm görüngüsünün başlangıcına dikkati çekmektedir. Kabullenme evresine karşılık gelen bu ifadeler, bir yönüyle ölüm olasılığının kişilere sonsuza kadar yaşamayacaklarını hatırlatmakta ve onları söyledikleriyle zamanın dönüp duran çarkının dışına çıkmaya zorlamaktadır (May, 1997: 250).

“Karac’oğlan der ki kondum göçülmez

Acıdır ecel şerbeti içilmez

Üç derdim var birbirinden seçilmez

Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm.” (Öztelli, 1959: 68).

“Karac’oğlan der ki fani dünyadan

Korkmaz mısın haram ile zinadan

Ayrırlar seni ana babandan

Gurbet ile düşen yiğit sağ m’olur.” (Öztelli, 1959: 102)

“Karac’oğlan der ki talkın verincek

Ötüşür bülbüller gonca gülüncek

Ben burda yar orda böyle kalıncak

İster ölüm olsun ister ayrılık.” (Öztelli, 1959: 53).

İnsanın bağımsız bir varlık olma çabası, yaşamın özüdür. Bunun tam tersi ise ana rahmindeki çabasız varoluşa dönmek ya da bireyin ayrı bir varlık olma yerine çevresiyle bütünleşme eğilimidir. Rank, bu durumu ölüme ulaşma isteği olarak yorumlamaktadır. Bundan dolayıdır ki ayrılık ve birleşme, yaşam ve ölüm eş değer anlam barındırmaktadır. Birey, ana rahminde çevresiyle sürdürdüğü ortak yaşamın bir parçası konumundadır. Fakat doğum, bu beraberliğin ölümü anlamına gelmektedir. Bu ayrılık, sonraki yaşamında insanın yeni ilişkiler kurabilmek için önceki beraberliklerini terk ederken yaşadığı anksiyetenin ilk örneği olmaktan öte bir anlam taşımaktadır. Bir başka deyişle insanın bağımsız bir varlık olarak yaşayabilmesi için bir önceki ortak yaşamının sonra ermesi gerekmektedir. Ne var ki insan, bağımsızlığa doğru attığı her adımı ürkütücü bir tehdit olarak yaşamaktadır (Geçtan, 1995: 220). Ölümün kaçınılmazlığını kabul eden Karacaoğlan, şiirlerinde ölüm ve ayrılık olgularını aynı sıklık ve önemde değerlendirmektedir.

Ayrılığın lm ile birlikte ele alınması, aŐıđın geçmiŐinin derinliklerinden gelen ruh hâlinin yansımaları olarak karŐımıza çıkmaktadır. Zira doğumla birlikte ana rahminden ayrılan bireylerden biri olan Karacaoğlan, deneyimlediği ölüm tecrübesini yaşam içerisinde ayrılık eylemiyle psikolojik açıdan tekrardan deneyimlemektedir. Bu hatırlama süreci de Şiirlerdeki ifadelere yansiyarak kendini ortaya koymaktadır. AŐıđın “* derdim var birbirinden seçilmez/Bir ayrılık bir yoksulluk bir lm*” Şeklindeki haykırışında saklı olan gerçeklik, ölümle eş değer tutulan eylemlere dikkat çekmesi üzerinedir. İnsanoğlu, aslında doğarak ölümü tecrübe etmektedir. Bu tecrübe, eski yerini bırakıp öldürerek yeni bir baŐlangıçlar gerçekleŐtirme giriŐimidir.

Sonuç

Bu alıŐmayla Karacaoğlan’ın Şiirleri, Kübler-Ross’un beş evre olarak belirlediği ölüm aşamaları açısından incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalıŐmanın sınırlılığı göz önünde bulundurulduğundan ve örneklem oluŐturması açısından Karacaoğlan’ın ölüm temini iŐleyen sadece bazı Şiirlerine yer verilmiŐtir. Şiirlerde aŐıđın, ölüm olgusuna karşı kendine özgü bir tutum geliştirdiği grlmektedir. Karacaoğlan’ın bilinçaltında derin izleri olan ölüm kaygısının kökenini, elbette tam ve kesin olarak ortaya koymak mümkün değildir. Zira çok küçük insan eylemlerinin dahi arka planında yer alan asıl psikolojik nedeni kesin bir Şekilde açıklamak oldukça zordur. Nitekim insanoğlu, kompleks davranıŐlar geliŐtiren ve günlük yaşamında sürekli farklılık gösteren bir yapıya sahiptir. Bütün bu gerçeklerden hareketle Karacaoğlan’ın Şiirlerindeki bazı ifadelerden çeşitli psikolojik çıkarımlar elde edilmeye çalışılmıştır.

İlk olarak inkâr evresine uygun kullanımlar açısından ele alınan bazı rnek Şiirlerde aŐıđın bilinçdışında sürekli olarak bir ölüm kaygısı taşıdığı anlaşılmaktadır. İnkâr evresinde aŐıđın ölümle pek yüzleşmek istemediği ve ölümü hatırlatan olaylardan uzak durmaya çalıştığı, dizelerde yer alan ifadelerden açık bir Şekilde anlaşılmaktadır. Ayrıca sahiplenme eğilimi doğrultusunda güzellere yakınlıŐmaya alıŐan Karacaoğlan’ın, bu eğiliminin temel tetikleyicisinin ölüm endişesi olabileceği düŐünülmektedir. İnkâr ve yalnızlaşma aşamasında Karacaoğlan’ın, ölümsüzlük arayışında olduğu ve bazı fiziksel sembollerle (mezar) bu emelini gerçekleŐtirmeye çalıştığı grlmektedir. Varlığını sürdürememe ve yok olup gitme korkusunu derinden yaŐayan aÇık, bu çıkmazını yumuşatmak için de farklı farklı yollar aramaktadır.

Öfke evresinde ise aŐıđın, ölümün kaçınılmaz ve deđiŐtirilemez gerçeği karşısında duyduğu duygusal deđiŐimlerin Őiirlere düşen yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öfke evresinin olağan sonucu olan kızgınlık, bunaltı ve “*Neden ben?*” gibi içsel hesaplaşma durumlarının sıklıkla Karacaoğlan’ın üslubuna yansdığı grlmektedir. Ölecek olmanın verdiği sıkıntı ve kapının eŐiđinde bekleyen ölüme rağmen diğer insanların yaŐamlarına devam etmesi, Karacaoğlan’ın öfkesini iyice artırmıŐtır. AÇık, bu dönemki Şiirlerinde ölmediğini ve bunaltı girdabında olduğunu gösteren ifadeler kullanarak kendini unutturmamaya çalışmaktadır. Bunun için de olağan yaşamını sürdüren kişilerin, kendisi gibi ölümle mücadele etmesini ve ölümün acı vericiliğini deneyimlemelerini istemektedir. Onu bu noktaya getiren gelişme ise öfke nöbetinin ortaya ıkarımıŐ olduğu kıskançlık ataklarıdır. Zira “*Kapından cerrah gitmesin/ Sen d’olasın benim gibi*” mısralarıyla dile getirilen istek, yaŐanılan öfkenin boyutlarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Karacaoğlan’ın ölüme karşı duyduğu öfkenin boyutu -bir yönüyle- yaşadığı ölüm endişesini yadsımasıyla da iliŐkilidir. Çünkü dünyalık zevkler peşinde koşan Karacaoğlan, lm sürekli tekileŐtirmiŐ ve kendisine yakıŐtıramamıŐtır. Bu düşüncelerin srekliiliği de aŐıđın ölüm

kaygısı konusunda yabancılaşma sürecine girmesini sağlamıştır. Girilen sürecin boyutu, Karacaoğlan'ın yaşadığı öfke eşliğini de yükseltmiştir.

Âşığın pazarlık evresine karşılık gelebilecek şiirlerinde yaratıcıya ömrünün uzatılması için sürekli bir niyazda bulunduğu görülmektedir. Ona göre yaşamın gayesi, her ne kadar dünyadaki zevklerin ve güzellerin peşinde koşmak olsa da Karacaoğlan'ın ülkülerine erişemediği anlaşılmaktadır. Bundan ötürü ruhsal olarak yaşama tam anlamıyla katılamadığı görülmektedir. Çünkü âşığın ilişkileri tüketerek ilerlemeye çalıştığı ve “anı” yaşamadığı sonucu, şiirlerdeki ifadelerinden çıkarılmaktadır. Yaşayamayıp elde edemediği şeyler için yaratıcıdan son bir şans dileyen Karacaoğlan, bir yandan da uzak kaldığını hissettiği manevi hayatın zorunluluklarını yerine getirme isteği taşımaktadır.

Hissizleşmenin başladığı ve öfkenin yerini büyük bir kayıp duygusuna bıraktığı depresyon evresine uygun davranış kalıplarını, Karacaoğlan'ın şiirlerindeki ifadelerden çıkarmak mümkündür. Bu aşamada sürekli olarak arayışında olduğu güzel(ler)in artık ilgisini çekmediği görülmektedir. Hatta âşık, onların kendisinden uzak durmalarını istediğini dahi şiirlerinde dile getirmektedir. Karacaoğlan'ın ölüm kaygısı taşımasına rağmen aynı zamanda gizliden bir ölüm isteği de taşıdığı şiirindeki söylemlerinden anlaşılmaktadır. Depresyon evresi bağlamında incelenen dörtlüklerde ayrıca âşığın ölümle birlikte benliğini ve bedenini kaybetme korkusu yaşadığı da görülmektedir. Ölüm eşikteyken çevresindeki insanlar tarafından unutulması ve ölüm gerçeğiyle baş başa bırakılması. Karacaoğlan'ın depresyon evresini deneyimlediği en önemli süreçtir.

Son olarak Karacaoğlan'ın ölüm kaygısıyla yüzleşerek teslimiyet içerisinde olduğunu gösteren ifadelerden ve kabullenme evresi bağlamında incelenen şiirlerden hareketle âşığın ruhsal yapısıyla alakalı bazı çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Âşığın bu şiirlerinde bunaltı ve öfke gibi hislere sahip olmadığı görülmektedir. Bu aşamada Karacaoğlan'ın hazin bir bekleyiş içinde olduğu anlaşılmaktadır. Sahip olma eğiliminin psikolojik yansımalar üzerinden en belirgin görüldüğü aşama, kabullenme aşamadır. Kabullenme süreciyle âşığın ölüm sonrası belirsizliği yumuşatmak ve bu konudaki huzursuzluğunu ortadan kaldırmak için manevi/dinî değerlere sarıldığı da tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Aloğlu, A. Ü. (2002). “Karac’oğlan’da Cinsellik”, *Kebikeç Dergisi*, S. 13, 111-134.
- Arı, B. (2012). “Karacaoğlan’da Ölüm ile İlgili Unsurlar”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, 20-22 Ekim, Adana.
- Artun, E. (2018). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, (10. Basım), Adana: Karahan Kitabevi.
- Atik, H. (2016). “Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufi Kavramlar”, *Turkish Studies*, 11 (17), 69-92.
- Bauman, Z. (2000). *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratrejileri*, çev. Nurgül Demirdöven, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Becker, E. (2013). *Ölümü İnkâr*, çev. Arzu Tüfekçi, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Borgna, E. (2014). *Ruhun Yalnızlığı*, çev. M. Mine Çilingiroğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cunbur, M. (1973). *Karacaoğlan Şiirleri*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Dastur, F. (2019). *Ölümlükle Yüzleşmek-Felsefi Bir Soruşturma*, çev. Sinan Oruç, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Er, S. E. (2020). “Karacaoğlan Şiirlerinin Felsefi Temelleri”, *Millî Folklor*, 16 (127), 186-193.

- Freud, S. (2019). *Savaş ve Ölüm Üzerine Düşünceler*, (2. Basım), çev: Elif Yıldırım, İstanbul: Oda Yayınları.
- Fromm, E. (2003). *Sahip Olmak Ya Da Olmamak*, çev. Aydın Arıtan, İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Geçtan, E. (1994). *İnsan Olmak*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (1995). *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökşen, C.; Doruk, E. (2020). *Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Gelin*. Çukurova Araştırmaları, 6(1), 151- 176
- Horney, K. (1980). *Çağımızın Tedirgin İnsanı*, çev. Ayda Yörükkan, İstanbul: Tur Yayınları.
- Horney, K. (1994). *Psikanalizde Yeni Yollar*, çev. Selçuk Budak, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Korkmaz, R. (2004). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Ankara: Türksoy Yayın.
- Kübler-Ross, E. (2010). *Ölüm ve Ölmek Üzerine*, çev. Ekin Uşşaklı, Ankara: April Yayıncılık.
- Lacan, J. (2013). *Psikanalin Dört Temel Kavramı*, çev. Nilüfer Erdem, İstanbul: Metis Yayınları.
- May, R. (1997). *Kendini Arayan İnsan*, çev. Ayşen Karpat, İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Ökten, K. H. (2010). *Ölüm Kitabı-Ölüm Düşüncesinin Temel Metinleri*, (2. Basım), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Özakkaş, T. (2004). *Bütüncül Psikoterapi*, İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Özkan, S. (2017). *Ölüm Felsefesi*, (2. Basım), İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Öztelli, C. (1959). *Karacaoğlan-Hayati, Sanati, Şiirleri*, (4. Basım), Ankara: Varlık Yayınevi.
- Scarre, G. (2015). *Őlme ve Felsefe, Őlme Üzerine Bir İnceleme*, ed. Allan Kellehear, çev. Barış Zeren, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Snowden, R. (2013). *Jung Kilit Fikirler*, çev. Kemal Atakay, İstanbul: Optimist Kitap.
- Tura, S. M. (2010). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*, İstanbul: Kanat Kitap.